

کتاب درسی دین دوم

هدایت انسان‌ها به راه مستقیم خوشبختی، بر اساس لطف و رحمت خداوند بوده است.

معنای دین: لغوی: راه و روش - در اصطلاح: روشی که خدا برای زندگی انسان‌ها برگزیده که به آن اسلام می‌گویند. ﴿قطعا دین نزد خدا اسلام است﴾
 کتب فطرت:

فطرت به معنای نوع خاص آفرینش؛

منظور از ویژگی‌های فطری: ویژگی‌هایی که در اصل آفرینش انسان وجود دارد و مشترک میان انسان‌هاست. نژاد، زبان و آداب و رسوم، فطری نیست.
 ویژگی‌های فطری: اختیار، تفکر، دوست داشتن فضایل، بیزارى از رذایل، به دنبال کمالات نامحدود بودن، گریزانی از فنا و گرایش به جاودانگی، دوست داشتن زندگی در جامعه‌ی عادلانه، گریزانی از ظلم، به دنبال راه سعادت بودن؛

بر اساس ویژگی‌های مشترک فطری، خداوند یک برنامه کلی (اسلام: تسلیم بودن) فرستاده است؛

محورهای اصلی دعوت انبیاء: } در حیطة ایمان { ایمان به خدا و دوری از شرک و ایمان به معاد و سرای آخرت؛ (توحید و معاد)
 اعتقاد به عادلانه بودن هستی و ایمان به فرستادگان الهی؛ (عدل و نبوت)
 } در حیطة عمل { عبادت و بندگی خدا با انجام واجبات و ترک حرام‌ها و برپایی جامعه دینی بر اساس عدالت؛
 کسب فضایل اخلاقی و دوری از رذائل اخلاقی؛

محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان بوده و در اصل احکام هم مشترک بودند و تنها در برخی احکام فرعی تفاوت داشته است؛
 علت تفاوت در احکام فرعی: ۱. متناسب با زمان و سطح آگاهی مردم؛ ۲. نیازهای هر دوره؛

علل آمدن پیامبران متعدد (عوامل تجدید نبوت)

۱. استمرار و پیوستگی در دعوت:

- ✓ لازمه استقرار و ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر است؛
- ✓ پیامبران با ایمان راسخ و مجاهدت، سختی‌ها را تحمل و دین را تبلیغ کردند.
- ✓ نتیجه تداوم: تعالیم الهی بین مردم بماند و جزء آداب و فرهنگ آنان شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند؛

۲. رشد تدریجی سطح فکر مردم:

- حدیث مرتبط: ﴿إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أَمْرُنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ﴾
- ترجمه حدیث: ما انبیاء مأمور شده‌ایم که با مردم به اندازه‌ی عقلشان سخن بگوییم؛
- ✓ پیامبران دین الهی و همان اصول ثابت را در خور فهم و اندیشه انسان‌های زمان خود بیان می‌کردند؛
- سطح تعلیمات انبیاء (معلول) سطح درک مردم (علت)

۳. تحریف تعلیمات پیامبر پیشین:

- ✓ معلول ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت؛
- ✓ رهبران دینی با آگاهی از روی ستم برای حفظ منافع خود؛
- ✓ آیه: ﴿أهل کتاب در آن، راه مخالفت نپیموندند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند، آن هم به دلیل رشک و حسدی که میانشان وجود داشت﴾

عوامل ختم نبوت

* تعیین زمان ختم نبوت با خداست. علت: خدا زمان نیاز یا عدم نیاز به پیامبر را در هر زمان می‌داند همچنین او می‌داند مردم چه

زمانی قادر بر حفظ کتاب آسمانی هستند. با توجه به اعلام ختم نبوت در زمان پیامبر (ص)، در می‌بایم عوامل بی‌نیازی از پیامبر جدید فراهم بوده؛

۱. آمادگی جامعه‌ی بشری برای دریافت برنامه‌ی کامل زندگی؛

- ✓ در عصر نزول قرآن، مردم حجاز سطح فرهنگی پایینی داشتند اما آمادگی فکری و فرهنگی جوامع مختلف از جمله ایران، عراق، مصر و شام به میزانی بود که می‌توانست کامل‌ترین برنامه را دریافت و حفظ کند؛ لذا وقتی اسلام به این سرزمین‌ها وارد شد، نهضت علمی و فرهنگی بزرگی را آغاز کردند و عالمان فراوانی ظهور کردند.

۲. حفظ قرآن کریم از تحریف؛

- ✓ در پرتو عنایت الهی و اهتمام پیامبر (ص) و تلاش مسلمانان در دوره‌های مختلف، قرآن تحریف نشد (علت عدم تحریف هستند)؛
- ✓ سه عامل بالا باعث شد قرآن نیازی به «تکمیل» و «تصحیح» نداشته باشد و جاودانه بماند و چیزی از آن کم یا زیاد نشده؛

۴. پویایی و روز آمد بودن دین اسلام؛

- ✓ دینی ماندگار است که همه سؤال‌های انسان‌ها را در همه زمان‌ها و مکان‌ها پاسخگو باشد؛
- ✓ دین اسلام به دلیل داشتن دو ویژگی اینگونه است: ۱. وجود قوانین ثابت و متغیر؛ ۲. اختیارات حاکم نظام اسلامی؛

۳. وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص)؛

- ✓ تعیین امام سبب شد: ۱. نقش‌ها پیامبر (ص) به جز دریافت و ابلاغ وحی ادامه یابد؛ ۲. جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد؛

ویژگی‌هایی که سبب
پویایی دین اسلام
شده و آن را کامل‌ترین
و شایسته‌ترین برنامه
هدایت کرده است

۱. وجود قوانین ثابت و متغیر، متناسب با نیازهای ثابت و متغیر؛

✓ نیازهای انسان:

۱. نیازهای ثابت: مانند نیاز به امنیت، عدالت، شغل، معاشرت، داد و ستد، ازدواج، تشکیل خانواده، تعلیم و تربیت، حکومت؛
- ویژگی: در هر زمانی وجود دارند و اسلام برای آن‌ها قوانین ثابت و مشخصی دارد؛
۲. نیازهای متغیر: در داخل نیازهای ثابت پیدا می‌شوند. مثال: داد و ستد یک نیاز ثابت است اما شیوه آن در هر زمان ممکن است تغییر کند: مثلاً: کالا با کالا، زمانی سکه، بعدها پول اعتباری و امروزه قراردادهای بانکی.
- قرآن برای این نیاز ثابت یک قاعده و اصل ثابت دارد: ﴿أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا﴾ خدا معامله را حلال و ربا را حرام کرده - در اشکال مختلف معامله باید این اصل ثابت مد نظر باشد تا ربا که شکل خاصی پیدا می‌کند اتفاق نیفتد.
- ✓ فقیهان و مجتهدان با توجه به اصل ثابت و با تحقیق و مطالعه در کتاب و سنت شکل‌های خاص ربا و معامله را در این زمان تعیین می‌کنند و به غیرمجتهدان اعلام می‌کنند. (منابع فقیهان: اصول ثابت، کتاب و سنت است)

۲. اختیارات ویژه حاکم نظام اسلامی؛

- ✓ توضیح: این اختیارات بیشتر در مواردی است که یک مهم با یک مهم‌تر در تضاد قرار می‌گیرد و شرایطی پیش می‌آید که نیازمند قانون جدید است. حاکم اسلامی می‌تواند این قانون جدید را وضع کند؛
- مثال: در اسلام هرکس به مالی که از راه حلال کسب کرده اختیار دارد در هر مکانی هرطوری که مشروع باشد مصرف کند. اما
- * اگر حکومت تشخیص دهد برای استقلال سیاسی و اقتصادی کشور لازم است خرید و فروش برخی کالاها محدود شود با وضع احکام، تجارت آزاد را محدود می‌کند.
 - * یا برای حمایت از تولید ملی و اشتغال جوانان، مانع ورود کالاهایی شود که امکان تولیدشان در کشور وجود دارد.

نکات چند بیت از شیخ محمود شبستری:

﴿خداوند از دین همان را برایتان بیان...﴾

یکی خط است ز اول تا به آخر	بر او خلق جهان گشته مسافر	← بیانگر واحد بودن دین الهی	﴿قطعا دین نزد خدا اسلام است﴾
در این ره انبیا چون ساربان‌اند	دلیل و رهنمای کاروان‌اند	← بیانگر هدایتگری انبیا	﴿دین را به پا دارید و در آن تفرقه نکنید﴾
وز ایشان سید ما گشته سالار	هم او اول هم او آخر در این کار	← بیانگر ختم نبوت	
بر او ختم آمده پایان این راه	بر او نازل شده «أدعو إلى الله»		
شده او پیش و دل‌ها جمله در پی	گرفته دست جان‌ها دامن وی		

ک وظیفه پیروان پیامبران گذشته:

خداوند فقط یک دین یعنی اسلام فرستاده و همه پیامبران همین دین را در خور فهم انسان‌های زمان خود بیان کردند. پس:

آمدن پیامبر و کتاب جدید ← نشانگر این است که بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی اکنون نمی‌تواند پاسخگوی نیازها باشد.

هر پیامبری به آمدن پیامبر بعد از خود بشارت می‌داد پس:

وجود دو یا چند دین در یک زمان ← نشانگر این است که پیروان پیامبر قبلی هنوز به پیامبر جدید ایمان نیاورده‌اند (سرپیچی از فرمان خدا).

از آنجا که جز قرآن کتاب دیگری وجود ندارد که بتوان گفت محتوای آن کاملاً از خداست و چیزی هم از آن کم یا زیاد نشده پس تنها دینی که می‌تواند رستگاری انسان را در دنیا و آخرت رقم بزند، اسلام است. ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾

کار پیامبران ← مانند فروشندگان کالا نیست که برای خود مغازه‌ای باز کرده باشند تا مردم بین کالاها یکی را انتخاب کنند.

کار پیامبران ← مانند معلمان یک مدرسه که پایه‌های مختلف تحصیلی را به ترتیب تدریس می‌کنند و مطالب سال قبل را تکمیل می‌کنند.

پیامبران مردم را به سوی خدا خواندند نه به سوی خود و هم یک راه داشته‌اند. پس ایمان به آخرین پیامبر، ایمان به تمام پیامبران سابق است.

ترجمه و نکات آیات درس دوم

۱- (شوری/۱۳): ﴿خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود. و آنچه را ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و

عیسی توصیه نمودیم، این بود که دین را به پا دارید، و در آن تفرقه نکنید.﴾

پیام و نکات :

۱. آیه بیانگر واحد بودن دین الهی می‌باشد؛ زیرا گفته همه پیامبران به دو چیز دعوت می‌کردند: ۱. برپایی دین ۲. تفرقه نداشتن
۲. وحی کردن همان دینی که به پیامبران پیشین بیان شده برای امت پیامبر اسلام(ص)، نشان می‌دهد محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان بوده و همه آنان آورنده یک دین بوده‌اند.

۲- (آل عمران/۱۹): ﴿قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نیمودند مگر پس از آن که به حقانیت آن آگاه شدند، آن

هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت﴾

پیام و نکات :

۱. طبق آیه، خدا یک دین برای هدایت انسان فرستاده است که نام آن اسلام است(واحد بودن دین الهی).
۲. علت اصلی اختلاف و چند دینی، آن دسته از رهبران دینی هستند که با وجود علم از روی رشک و حسد اختلاف را ایجاد می‌کردند.

۳- (حج/۷۸): ﴿[این دین] آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید﴾

پیام و نکات :

۱. دین و آیین پیامبر(ص) همان دین حضرت ابراهیم(ع) است و این نشان‌دهنده واحد بودن دین الهی است.
۲. پیروان دین مورد پذیرش خداوند در زمان حضرت ابراهیم(ع) نیز مسلمان نامیده می‌شدند.

۴- (آل عمران/۶۷): ﴿ابراهیم نه یهودی بود و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق‌گرا) و مسلمان بود﴾

پیام و نکات :

۱. حضرت ابراهیم(ع) دین یکتاپرستی و حق‌گرا داشت و مسلمان بود.
۲. یهودیان و مسیحیان، حضرت ابراهیم(ع) را یهودی یا مسیحی می‌دانستند.
۳. پیروی از آیین حضرت ابراهیم(ع) به دلیل حق‌گرا بودن، یکتاپرستی بود و پیروی از یهودیت و مسیحیت به دلیل تحریف، شرک بود.

۵- (آل عمران/۸۵): ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

ترجمه: و هرکس که دینی جز اسلام اختیار کند از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیان‌کاران خواهد بود

پیام و نکات :

۱. طبق آیه تنها دینی که می‌تواند انسان را به رستگاری دنیا و آخرت برساند، اسلام است.
۲. طبق آیه نتایج پذیرش دین غیراسلام: ۱. دینشان پذیرفته نیست(فلن يقبل منه) و در آخرت از زیان‌کاران خواهند بود(من الخاسرين)